MEMORANDUM OF AGREEMENT

*(*KASULATAN SANG KASUGTANAN)*

KNOW ALL MEN BY THESE PRESENTS:
*(*Gina pamaan ang tanan nga tawo sa sine nga dokumento:)*

This Memorandum of Agreement, entered into by and between:
*(*Ang ini nga Kasulatan sang Kasugtanan, gin-obra kag ginsudlan sa tunga sang:)*

PANAY BUKIDNON INDIGENOUS CULTURAL COMMUNITY of Barangay CAHIGON, Calinog, Province of Iloilo, represented by **AVELINO P. CARAS** and **ROGER H. LUCIO** as its duly authorized representatives as per Resolution No. ___ Series of 2015 hereto attached and marked as **Annex "A"** in accordance with customs and traditions of the community, with address at Calinog, Iloilo, Philippines, hereinafter referred to as the **FIRST PARTY**;

(*KULTURA KOMUNIDAD SANG TUMANDOK NGA PANAY BUKIDNON sang Barangay CAHIGON, Calinog, Probinsya sang Iloilo, *ginatiglawasan ni* ***AVELINO P. CARAS*** *kag* ***ROGER H. LUCIO*** *bilang lubos nga ginhatagan sang otoridad magtiglawas pinaagi sa Resolusyon Numero ___ Serye 2015 naapid bilang* ***Annex "A"*** *suno sa ila namat-an/ naandan nga kustombre kag tradisyon sang komunidad, nga nahamtang sa Calinog, Iloilo, Pilipinas, kon sa diin ginatumod bilang* ***NAHAUNA NGA PARTIDO****)*

-and- *(*kag)-*

NATIONAL IRRIGATION ADMINISTRATION (NIA), a government-owned and controlled corporation, organized under Republic Act No. 3601 as amended by P.D. Nos. 552 and 702, with principal office address at NIA Building, EDSA, Diliman, Quezon City, Philippines, duly represented by its Administrator, **ENGR. FLORENCIO F. PADERNAL, DPA**, hereinafter referred to as the **SECOND PARTY**;

(*NATIONAL IRRIGATION ADMINISTRATION (NIA), *isa ka korporasyon nga ginapanag-iyahan kag kontrolado sang gobyerno, gin-organisar sa idalum sang Akta Republika Numero 3601 nga gin-amiendahan sang Decrito Presidensyal Numero 552 kag 702, nga ang opisina sentral nahamtang sa NIA Building, EDSA, Diliman, Ciudad sang Quezon, Pilipinas, nga lubos nga gintiglawasan sang iya Administrador,* ***ENGR. FLORENCIO F. PADERNAL, DPA,*** *ginatumod bilang* ***IKA-DUHA NGA PARTIDO****:)*

-and- *(*kag)-*

NATIONAL COMMISSION ON INDIGENEOUS PEOPLES (NCIP), a government agency under the Office of the President, created under Republic Act No. 8371 (Indigenous

Peoples' Rights Act of 1997), with central office at 2nd Floor, N. Dela Merced Building, corner West and Quezon Avenues, Quezon City, Philippines, duly represented by its Chairperson, **HON. LEONOR O. QUINTAYO**, hereinafter referred to as the **THIRD PARTY.**

(*NATIONAL COMMISSION ON INDIGENOUS PEOPLES (NCIP), *isa aka ahensiya sang gobyerno sa idalum sang Opisina sang Presidente, gintukod sa idalum sang Akta Republika Numero 8371(Indigenous Peoples Rights Act of 1997) nga ang opisina sentral nahamtang sa ika-duha nga panalgan sa edificio sang N. Dela Merced, ginsang-ang sang West kag Quezon Avenues, Ciudad sang Quezon, Pilipinas, lubos nga ginatiglawasan sang ila* Chairperson *o Tag-dumala,* ***HON. LEONOR O. QUINTAYO****, nga gina tumod bilang* ***IKA-TATLO NGA PARTIDO****)*

WITNESSETH: That —

I. PRELIMINARIES

NIA is the government agency primarily responsible for the development and management of water resources for irrigation and provision of necessary services on a sustainable basis consistent with the agricultural development program of the government;

*(*Ang National Irrigation Administration, isa ka ahensiya sang gobyerno nga ang nagapanguna nga responsibilidad amo ang pagpasanyog kag pagdumala sang patubig para sa irigasyon kag maghatag sang nagakaigo nga serbisyo para sa mas tayuyon kag sustento nga patubig para sa programa nga pagpasanyog sang agrikultura sang gobyerno;)*

Under P.D. No. 552, NIA has the responsibility of constructing, improving, rehabilitating and administering all national irrigation systems in the Philippines including all communal and pump irrigation projects;

*(*Sa idalum sang Decrito Presidensyal Numero 552, ang NIA may responsibilidad sa pagpatindog, pagpasanyog, pagkaayo ukon pagdumala sang tanan nga irigasyon nasyonal sang Pilipinas kalakip na ang tanan nga "*communal *kag* pump irrigation*" nga proyekto;)*

NIA envisions the nationwide existence of efficient irrigation systems that are environmentally sound and socially acceptable, located in strategic agricultural areas that are capably managed by viable and dynamic Irrigators Associations, profitably producing good quality rice and diversifies crops, progressively improving the welfare of the farm families in the rural communities and sustainably supporting the food production program of the government;

*(*Ang NIA ang nagapanan-aw sang pungsodnon nga pag-eksister sang epektibo nga sistema pang-irigasyon nga santo sa duna sang palibot kag akseptable nga mabaton sang pangkomunidad, nahamtang sa santo nga lugar pang-agrikultura nga ginadumala sang mapisan kag epektibo nga mga Asosasyon pang-Irigasyon, sarang maka-patubas sang maayo nga kalidad sang bugas kag nanari-sari nga kakaruton, madasig nga*

makapasanyug sang kaayuhan sang mga pamilya sa kaumhan kag makasustiner sa pagsuporta sang produkto sang pagkaon nga programa sang gobyerno;)

The construction of the Jalaur River Multi-Purpose Project in the province of Iloilo was authorized under Republic Act No. 2651, with the SECOND PARTY, through NIA Region VI (NIA RO6), tasked to propose, implement and maintain the Jalaur River Multipurpose Project, Stage II ("JRMP – II");

*(*Ang konstruksyon sang Jalaur River Multi-Purpose Project sa Probinsya sang Iloilo ang otorisado sang Akta Republika Numero 2651, nga ang IKA-DUHA NGA PARTIDO, paagi sa NIA Region 6 (NIA RO6) nga may katungdanan sa pagproponer, pagpatuman kag pagmentinar sang Jalaur River Multi-Purpose Project Stage – II (''JRMP-II'');*

JRMP-II aims to develop the full potential of water to be impounded primarily for irrigation purposes, with provisions for hydro-electric power and potable water purposes; to increase agricultural production, create employment opportunities and improve the living environment from the point of rural development through provision of assured irrigation water;

*(*Ang JRMP-II ang may katuyuan nga mapasanyog ang bastante nga polonduhan sang patubig nga kinahanglanon sa irigasyon; sarang man makahatag sang elektrisidad* (hydro-electric power) *kag tubig ilimnon; mapasanyog ang patubas pang-agrikultura; makahatag oportunidad sa pag-empleyo; kag mapasayug ang palangabuhian sa palibot halin sa punto nga matib-ong ang palangabuhian sa kaumhan paagi sa pagpasiguro sang tubig pang-irigasyon;)*

The implementation of the JRMP-II has a potential new service area downstream, of approximately 9,500 hectares, and the rehabilitation of approximately 22,340 hectares existing service areas situated in the 23 municipalities and 2 cities of Iloilo, which are projected to boost economic living conditions and serve as a convergence point for other programs such as fish culture, eco-tourism, farm-to-market roads from government and non-government agencies;

*(*Ang implementasyon sang JRMP-II ang may potensyal nga maka-serbisyo sa bag-o nga mga lugar sa ginabanta 9,500 ektarya, ang rehabilitasyon sang ginabanta 22,340 ektarya ka mga naga-eksister nga lugar nga maserebisyohan nahamtang sa bente tres (23) ka kanbanwahan kag duha (2) ka mga siyudad sang Iloilo, nga ginapabot nga makapatimbo-ok sang palangabuhian pang-ekonomiya kag magaserbe nga talabu-an sang iban nga programa katulad sang pagpangisda, eco-tourism, karsada nga gikan sa kaumhan padulong sa merkado halin sa gobyerno kag pribado nga mga ahensiya;)*

The JRMP-II, will be highlighted with the construction of Jalaur High Dam, Jalaur After Bay Dam and Alibunan Catch Dam and its appurtenances, crest, high line canal, and access/service roads, that will directly and indirectly affect the ancestral domains of indigenous cultural communities, located in sixteen (16) barangays of the Municipality of Calinog. The following barangays will be directly affected Agcalaga, Garangan, Masaroy, Alibunan, Cahigon, Guinbonyugan, Binolusan

Pequeño and Toyungan. While the following will be indirectly affected Supanga, Binolusan Grande, Manaripay, Tigbayog, Marandig, Aglonok, Caratagan and Hilwan.

*(*Ang JRMP-II, ang pagabug-usan sa pag konstruksyon sang Jalaur High Dam, Jalaur After Bay Dam kag Alibunan Catch Dam kag katupad nga istruktura, kasubong sang* "crest", highline canal, *madali maagyan kag makaserbisyo nga dalanon, nga maka apekto sang duta-on nga palanublion sang mga Bukidnon, nga na hamtang sa 16 ka kabarangayan sang banwa kang, Calinog. Ang mga masunod nga ka barangayan amo ang ma direkta nga maapektuhan, Agcalaga, Garangan, Masaroy, Alibunan, Cahigon, Guinbonyugan, Binolusan Pequeño kag Toyungan. Ang masunod amo naman ya ang mga indi gid direkta maapektuhan, Supanga, Binolusan Grande, Manaripay, Tigbayog, Marandig, Aglonok, Caratagan, Hilwan.)*

The **FIRST PARTY** of Brgy. Cahigon, Calinog, Iloilo, is among those Indigenous Cultural Communities that will be directly affected by JRMP-II;

*(*Ang NAHAUNA NGA PARTIDO sang Barangay Cahigon, Calinog, Iloilo amo ang pila sa mga tumandok nga komunidad nga direkta maapektuhan sang JRMP-II;)*

Pursuant to R.A. 8371, government projects that will be introduced in or that will fall or affect ancestral domains require the exercise of a Free and Prior Informed Consent (FPIC) of the indigenous cultural communities, the conduct of processes under FPIC guidelines for that purpose, and the issuance of the Certification Precondition (CP) from the NCIP pursuant to Section 59 of R.A. 8371;

*(*Sandig sa Akta Republika Numero 8371, ang proyekto sang gobyerno nga igapakilala ukon mahulog kag maka-apektar sa idalum sang ginatawag nga "*ancestral domain*" nagakinahanglan sang pagpatuman sang Hilway kag Antes nga Pagpahibalo kag Pahanugot o "*Free and Prior Informed Consent" (FPIC) *sang mga tumandok nga komunidad, ang paghiwat sang proseso sa idalum sang* FPIC *ang pagsulondan para sa amo nga tinutuyo kag ang pag-hatag sang ginatawag nga "*Certification Precondition" (CP) *nagikan sa* NCIP *suno sa nakasaad sa Seksyon 59 sang Akta Republika 8371;)*

The FPIC process for JRMP II is pursuant to NCIP Administrative Order No. 3, Series of 2012 ("Revised FPIC Guidelines of 2012), and the parties have proceeded with the negotiation of the terms and conditions of this Agreement;

*(*Ang proseso sang* FPIC *para sa* JRMP-II *ang nakasaad sa Mandu Administratibo Numero 3, Serye sang tuig 2012 ukon ang "*Revised FPIC Guidelines of 2012" *kag ang partidos nga malamita ang sarang makadiretso sa pag-negosyar sang termino kag kondisyon sang kasugtanan;)*

NOW THEREFORE, for and in consideration of the foregoing premises and the terms and conditions hereafter stated, the parties agree as follows:

*(*GANI SUBONG, para kag sa konsiderasyon sang mga nahinambitan nga kaundan sang termino kag kondisyunes nga nakasaad kag namitlang, ang magtimbang nga partidos nagkasugot sang mga masunod:)*

II. SUBJECT MATTER **(ANG GINATUMOD)*

This Agreement shall cover the ancestral domain of the FIRST PARTY located in Brgy. Cahigon, Calinog, Iloilo that will be affected by the JRMP-II. It is presently being managed and represented by the council of elders of the FIRST PARTY of the said barangay, in accordance with their customs and traditions.

*(*Ang ini nga Kasugtanan ang ginalakipan sang ancestral domain sang NAHAUNA NGA PARTIDO nga nahamtang sa Barangay Cahigon, Calinog, Iloilo nga maapektuhan sang JRMP-II. Sa karon ginadumalahan kag ginatiglawasan sang Konseho sang Katigulangan sang NAHAUNA NGA PARTIDO sang nasambit nga Barangay, suno sa ila namat-an nga kustombre kag tradisyon.)*

III. DATE OF EFFECTIVITY *(*PETSA SANG PAGPATUMAN)*

This Agreement shall take effect upon issuance of the Certification Precondition (CP) by the THIRD PARTY, and shall remain valid and effective during the construction and operation of JRMP II.

*(*Ang ini nga Kasugtanan ang epektibo mismo matapos ang pagpagwa o pag-issue sang Certification Precondition (CP) sang IKA-TATLO NGA PARTIDO kag magapabilin nga balido kag may epekto samtang ginapatigayon ang konstruksyon kag operasyon sang JRMP-II.)*

IV. GOVERNING PRINCIPLES

The terms and implementation of this Agreement shall be governed by the basic principles and rights granted to indigenous peoples: (1) the right to ancestral domain; (2) the right to cultural integrity; (3) the right to social justice and human rights; and (4) the right to self-governance and empowerment.

*(*Ang termino kag implementasyon sang ini nga kasugtanan ang maga-gahum sang mga importante kag kinahanglanon nga pagsulondan, kinamatarung nga ginahatag sa mga tumandok ukon* indigenous peoples: *(1) mga kinamatarung sa dutang ansestral; (2) mga kinamatarung sa pagpakighimbon sang pang kultura nga integridad; (3) mga kinamatarung pangkatilingban nga hustisya kag tawhanon nga kinamatarung; (4) may kinamatarung sa kinaugalingon nga pangginahum kag pagpabaskog.)*

The provisions of this Agreement shall be interpreted in favor of giving full force and meaning to the foregoing rights and principles, and giving importance to cultural sensitivity in the relations of the parties.

*(*Ang probisyon sang sini nga kasugtanan ang pagakabigon nga pabor sa paghatag sang bastante nga pwersa kag kahulugan sa mga nahinambitan nga kinamatarung kag prinsipyo, kag paghatag sang importansya sa sensitibidad sang kultura may kaangtanan sa mga partido.)*

The SECOND PARTY is a Government Owned and Controlled Corporation (GOCC), and is subject to Civil Service laws, rules and regulations.

*(*Ang IKA-DUHA NGA PARTIDO, isa ka ginapanag-iyahan kag kontrolado nga korporasyon sang gobyerno kag napa-idalum sa kasuguan, pagsulondan kag regulasyon sang Serbisyo Sibil.)*

V. PROCESSES FOR FREE AND PRIOR INFORMED CONSENT

The processes for the Free and Prior Informed Consent (FPIC) shall be undertaken in accordance with the rules, regulations and guidelines of the THIRD PARTY and applicable laws.

*(*Ang proseso sang Hilway kag Antes nga Pagpahibalo kag Pahanugot ukon* Free Prior and Informed Consent *ang pagapatigayunon suno sa pagsulondan kag regulasyon sang IKA-TATLO NGA PARTIDO kag aplikable nga kasuguan o laye.)*

The construction of the JRMP-II is designed as an Irrigation Facility with considerations and provisions for other uses such as Hydropower generation and Drinking Water Supply.

*(*Ang konstruksyon sang JRMP-II ang gin-desinyo bilang pasilidad pang-irigasyon nga may konsiderasyon kag probisyon para magamit sa iban, katulad sang dugang nga suplay sa kuryente* (hydro power generation) *kag suplay sang ilimnon nga tubig* (Drinking Water Supply).

It is hereby agreed that the provision for Hydropower generation, Drinking Water Supply and Watershed Management outside of GMA CADT area shall each require a separate FPIC.

*(*Ini ang nakasugtan man nga ang probisyon sang* Hydro Power generation *ukon dugang nga supply sang kuryente kag Dugang nga Suplay sang Tubig ilimnon kag ang* Watershed Management *sa guwa sang* GMA CADT *ang tagsa ka mga ini ang naga-kinahanglan sang separado nga* FPIC.*)*

Any FPIC given in connection with the project may be cancelled or recalled on reasonable grounds including, but not limited to, the following:

*(*Bisan ano nga* FPIC *nga ginhatag angut sa proyekto ang mahimo makanselar ukon bawion nga ipatuman sa rasonable nga basehan, apang indi limitado sa masunod:)*

1. The implementation of the project shall have been found to cause environmental destruction resulting to ill health among residents or has adversely affected the sources of livelihood of the community;

   *(*Ang implementasyon sang proyekto nga mapamatud-an makatuga sang kahalitan sa dunang manggad sang palibot resulta sang pamalatian sa pila ka mga residente ukon hayag nga naka-apektar sa palangabuhian sang komunidad;)*

2. The SECOND PARTY deliberately fails to comply, after written

demand, with any of the terms and conditions under this MOA;

*(*Sa tion nga ang IKA-DUHA NGA PARTIDO hungod nga mapaltahan sa pagtuman matapos ang sinulatan nga demanda sa kon ano nga termino kag kondisyones sa idalum sang sini nga MOA;)*

The cancellation or recall of the FPIC shall be made by written notice served upon the SECOND PARTY, effective after thirty (30) days from receipt.

*(*Ang kanselasyon ukon ang pagbawi sang FPIC ang dapat ibutang sa kasulatan nga iga-serbe sa IKA-DUHA NGA PARTIDO, epektibo trenta (30) ka adlaw matapos mabaton ini.)*

Another FPIC process shall be conducted in case of substantial variation on the programs and specifications of the project. Furthermore, it is clear that any other future use of the water from the said JRMP-II not covered by the CP resulting from this FPIC (i.e., Hydro Power, Potable Drinking Water Supply, etc.) shall require a separate FPIC.

*(*Ang isa pa gid ka proseso sang FPIC ang liwat nga pagahimuon inkaso may bastante nga kinalain/kinatuhay sa programa kag espesipikasyon sang proyekto. Sa dugang pa gid, klaro nga sa iban nga pag gamit sang tubig sa JRMP-II nga wala madala sa CP sa resulta sang sini nga FPIC (i.e. Hydro Power, Suplay para sa Ilimnon nga tubig, kag iban pa, naga kinahanglan sang separado naman nga FPIC.)*

VI. DORMANT CERTIFICATION PRECONDITION *(*INDI AKTIBO NGA CERTIFICATION PRECONDITION)*

In the event that SECOND PARTY does not start its project within a year from the approval/issuance of permit, the Certification Precondition (CP) is considered dormant and upon report of the Regional Director, the THIRD PARTY Chair shall issue a show cause order directing the SECOND PARTY to explain why the CP should not be cancelled. Failure of the SECOND PARTY to comply within a non-extendible period of fifteen (15) days from receipt of the order, or to show justifiable reason, shall result to the cancellation of the CP by Resolution of the THIRD PARTY, with notice to the concerned regulatory agency, the SECOND PARTY, and the FIRST PARTY.

*(*Sa tion nga ang IKA-DUHA NGA PARTIDO wala pa nakaumpisa sang iya programa sa sulod sang nahinambitan nga tuig halin sang pagka-aprobar/pagpagwa sang permiso, ang* Certification Precondition *sarang makabig nga ''dormant'' ukon indi na aktibo/kapable nga mangin aktibo sa palaabuton nga tion kag sa tion nga mareport (ipaabot) sa Regional Director, ang IKA-TATLO NGA PARTIDO ang gilayon magpagwa sang "*show cause order" *nga nagamandu sa IKA-DUHA NGA PARTIDO sa pagpaathag kon nga-a ang CP indi nagakadapat kanselahon. Kon mapaltahan ang NIA sa pagtuman sa sulod sang indi magsobra kag mapasobrahan kinse ka adlaw (15) halin sa pagkabaton sang mandu, ukon makapakita sang sarang kag acceptable nga rason, nga magaresulta sang kanselasyon sang CP paagi sa resolusyon sang IKA-TATLO NGA PARTIDO, nga may notisya sa natungdan nga ahensya, ang IKA-DUHA NGA PARTIDO kag sang NAHAUNA NGA PARTIDO.)*

VII. CLAUSES ON NON-TRANSFERABILITY

A. NON-TRANSFERABILITY OF FPIC *(INDI SARANG MAHALIN/ MASAYLO SANG FPIC)*

The consent given by the FIRST PARTY to this Agreement shall not be transferable.

*(*Ang pahanugot nga ginahatag sang NAHAUNA NGA PARTIDO sang sini nga Kasugtanan ang indi sarang masaylo)*

B. NON-TRANSFERABILITY OF THE MOA *(INDI SARANG MAHALIN/ MASAYLO SANG MOA)*

The obligations of the SECOND PARTY under this MOA shall not be transferable, and the SECOND PARTY shall not assign or delegate its obligation to a third party. However, the SECOND PARTY shall be allowed to require its present and future strategic partners, including government agencies, contractors and all other entities, to faithfully comply with the provisions of this MOA. For this purpose, the SECOND PARTY shall require its partners and contractors to execute a formal/written undertaking to ensure compliance with the MOA.

*(*Ang obligasyon sang IKA-DUHA NGA PARTIDO sa idalum sang ini nga MOA ang indi sarang masaylo/ mahalin, kag ang IKA-DUHA NGA PARTIDO indi pwede magdestino ukon magpasa sang iya obligasyon sa IKA-TATLO NGA PARTIDO. Apang, ang IKA-DUHA NGA PARTIDO ang mapahanugutan mag-rekirer sang iya subong ukon palaabuton nga mga katuwang* (strategic partners)*, kalakip na ang mga kontraktor kag iban nga hubon, para sa makinasing-kasingon nga pagsunod/pagtuman sang mga probisyones sang ini nga MOA. Sa sini nga katuyuan, ang IKA-DUHA NGA PARTIDO sarang magkuha sang iya mga katuwang kag mga contractor sa pag-himo sang pormal nga kasulatan o* "formal/written undertaking" *para mapasiguro ang pagpatuman sang MOA.)*

VIII. DEVELOPMENT PROJECTS AND BENEFIT-SHARING *(GINPASANYOG NGA MGA PROYEKTO KAG PAG BAHIN-BAHIN SANG BENEPISYO)*

A. BENEFIT-SHARING. *(ANG MAGAPAKIGBAHIN SANG BENEPISYO)*

The benefits expected from the implementation of JRMP-II are as follows:

*(*Ang mga benepisyo nga ginalauman gikan sang implementasyon sang JRMP-II amo ang mga masunod:)*

1. **Irrigation Benefits** – The project will provide dependable irrigable water towards the goal of attaining rice self-sufficiency, as Calinog, Iloilo is envisioned to be the rice granary of the province of Iloilo;

   *(*Benepisyo sang Irigasyon – ang proyekto makahatag sang masaligan nga patubig sa irigasyon padulong sa tinutuyo nga malambot ang handum nga maangkon ang supisyente nga*

kinahanglanon sang bugas, samtang ang Calinog ginapanan-aw nga mangin pulondohan sang bugas (rice granary) *sang Probinsya sang Iloilo;)*

2. **Economic and Social Benefits** - The construction of the dam and its appurtenant structures would require substantial skilled, semi-skilled and unskilled manpower, providing employment opportunities for the rural communities;

   *(*Pang-ekonomiya kag Pang-katipunan nga Benepisyo – Ang konstruksyon sang Dam kag mga kaiping nga istruktura nagakinahanglan sang mga may-ikasangkol* (skilled)*, medyo may ikasangkol* (semi-skilled) *kag mahina ang ikasangkol* (unskilled) *nga trabahante, magahatag sang oportunidad sa trabaho para sa mga tumandok nga komunidad;)*

3. **Livelihood and Fishery Benefits** – Agricultural development and livelihood projects from various government agencies will be facilitated to boost the income of the communities.

   *(*Palangabuhian kag Palangisdaan nga Benepisyo – Ang pagpasanyog sang agrikultura kag mga proyekto palangabuhian gikan sa nagkalain-lain nga ahensiya sang gobyerno ang pagapatigayunon agud mapasanyog ang ginaganar sang mga komunidad;)*

4. **Eco-Tourism Benefits** – There is potential for the tourism industry especially in the municipality of Calinog, Iloilo;

   *(*Eko-Turismo nga Benepisyo – May ara nga potensyal nga nakita sa industriya sang turismo ilabi na ang banwa sang Calinog;)*

5. **Hydro-Power Benefits** – Hydro-power generation of the JRMP-II would allow the local government unit to use hydro-power as a source of electricity, and to source out technical and financial assistance from the concerned agencies for this purpose.

   *(**Hydro Power *nga Benepisyo – ang dugang nga suplay sang kuryente nga matuga sang JRMP-II ang magapanahugot sa gobyerno local sa pagamit sang "*hydro power*" bilang alternatibo nga enerhiya, kag magapangita sang technical kasubong man ang pinansiyal nga suporta sa iban nga ahensiya sa sini nga tinutuyo;)*

6. **Institutional Development Benefits** - Organizational and capability-building trainings and programs shall be conducted for the project beneficiaries and the rural communities to develop and organize them as responsible and self-reliant stewards of the project and its environs.

   *(*Benepisyo bahin sa pagpauswag sang institusyon – mga training kag pagpa-uswag sang kapabilidad pagdumala sang mga proyekto ang igapatigayon sa mga benepisaryo kasubong man ang komunidad agud maangkon ang responsable kag kapable nga manugbantay sang proyekto kag dunang-manggad.)*

B. <u>DEVELOPMENT PROJECTS</u> – The parties shall actively participate in the formulation of the Ancestral Domain Sustainable Development and Protection Plan (ADSDPP), based on development priorities identified by the FIRST PARTY, and taking into consideration the benefits mentioned in the preceding section.

*(*Ang mga partido ang kinahanglan aktibo nga magpasakup o magpartisipar sa pagdihon sang* Ancestral Domain Sustainable Development and Protection Plan (ADSDPP)*, nga nabase sa ginpasanyog nga prioridad nga nakita sang NAHAUNA NGA PARTIDO kag gikan sa konsiderasyon sa mga benepisyo nga namitlang/nakatuad antes sang ini nga seksyon.)*

The parties recognize and undertake to implement the development projects and priorities identified by the FIRST PARTY. The said projects, corresponding project costs and other details, are attached and made an integral part of this MOA and marked as **Annex "B".**

*(*Ang mga partido nagakilala kag magatuman sa pag-implementar sang mga ginpasanyog nga proyekto nga gintumod o ginakilala sang NAHAUNA NGA PARTIDO. Ang nasambit nga proyekto kag nahinambitan nga balor sang proyekto nga naka-apid nahimo bilang kabahin/parte sang sini nga MOA, naka-apid bilang* **Annex "B"***)*

SECOND PARTY hereby ensures to complete the projects identified in the annexed documents within three (3) years from the start of the project, and to fully pay the just compensation within the same period.

*(*Ang IKA-DUHA NGA PARTIDO ang nagapasiguro sa pagkompleto sang proyekto nga ginamitlang sa mga nakaapid nga dokumento sa sulod sang tatlo (3) ka tuig sa pagsugod sang konstruksyon mabayaran sang lubos ang husto nga kabaylo* "just compensation" *sa sulod sang amo nga panahon)*

IX. OBLIGATIONS AND UNDERTAKINGS

In addition to the responsibilities and undertakings specified under the other provisions of this MOA, the parties shall comply with the obligations stated hereunder.

A. <u>Obligations of the SECOND PARTY.</u> THE SECOND PARTY, as project proponent, shall have the following obligations:

*(*Ang Obligasyon sang IKA-DUHA NGA PARTIDO, bilang nagaduso sang proyekto, amo ang mga masunod:)*

1. To construct the project in accordance with the programs and specifications presented to the FIRST PARTY during the FPIC process and other relevant documents;

   *(*Sa pagpatukod sang proyekto nga santu sa mga programa kag ispesipikasyon nga gin presentar sa NAHAUNA NGA PARTIDO samtang ginahiwat ang proseso sang* FPIC *kag iban pa nga dokumento;)*

2. To recognize that the areas affected by the JRMP-II (16 Brgys.), subject of this MOA, are all ancestral domain areas. Pursuant to this recognition, the SECOND PARTY shall immediately facilitate the execution of a tripartite Memorandum of Agreement together with the THIRD PARTY and Department of Environment and Natural Resources (DENR) relative to forest management within the watersheds and buffer zones of JRMP-II located within the Ancestral Domain. The said tripartite MOA, which, among others, emphasizes the co-management between the FIRST PARTY and the SECOND PARTY and the DENR of said watersheds and buffer zones, shall be executed fifteen (15) days from the official signing of this MOA;

   *(*Sa pagkilala nga ang mga lugar nga apektado sang JRMP-II, (16 ka Barangay) nga ginatumod sang sini nga MOA, ang tanan gikan sa kadutaan nga gina-impluwensyahan/ginakontrolar sang mga tumandok nga katigulangan o* ancestral domain areas*. Sandig sa sini nga pagkilala, ang IKA-DUHA NGA PARTIDO magapatigayon sang gilayon nga pagpatuman sang "*Tripartite Memorandum of Agreement *ukon ang Kasulatan nga ginkasugtan sang tatlo ka hubon upod sa IKA-TATLO NGA PARTIDO kag* Department of Environment and Natural Resources (DENR) *may kaangtanan sa pagmani-obra sang lugar nga ginahamtangan sang kagulangan nga ginasayuhan sang tubig* (watershed) kag buffer zones *sang JRMP-II, nga nahamtang sa ancestral domain. Ang amo nga tripartite MOA, kag iban pa, maghatag sang importansya sa updanay nga pagdumala sang NAHAUNA NGA PARTIDO, IKA-DUHA NGA PARTIDO kag DENR sang amo nga watershed ka buffer zone. Ang nasambit nga Kasulatan nga Ginkasugtan sang tatlo ka hubon (tripartite MOA) ang pagahimuon sa sulod sang kinse (15) ka adlaw umpisa sa opisyal nga pagpirmahanay sang sini nga MOA.)*

3. To shoulder the costs for the formulation of the Ancestral Domain Sustainable Development Protection Plan (ADSDPP), in the amount of and the development projects identified by the FIRST PARTY, and to shoulder the expenses for the execution of this MOA and all other necessary processes relevant to the same;

   *(*Paga-akuon ang kagastuhanan sa pagdihon sang Ancestral Domain Sustainable Development Protection Plan (ADSDPP) sa kantidad kag ang mga ginpasanyog nga proyekto nga natumod sang NAHAUNA NGA PARTIDO kag pangabagahon ang kagastuhanan sa pagpatuman sang sini nga MOA kag iban nga kinahanglan sa pagproseso.)*

4. To provide appropriate relocation areas for residential structures affected in the construction and operation of the dam including financial assistance to those who need to be relocated;

   *(*Paghatag sang lugar nga pagahalinan* (relocation areas) *para sa mga istruktura residensyal nga apektado sa konstruksyon kag operasyon sang dam kag bulig pinansyal sa mga kinahanglan nga mahalin ukon mapahalin;)*

5. To post a compensatory bond in the form of an Environmental Guarantee Fund (EGF for brevity) constituting (a) Trust Fund

equivalent to Two Million Pesos (2,000,000.00) and (b) Environmental Guarantee Cash Fund equivalent to Two Million Pesos, in favour of all the indigenous cultural communities (16 brgys.) . The said Funds are subject to regular replenishment to answer for damages and compensation to the said indigenous cultural communities during and after the construction of JRMP-II;

*(*Sa pagpahamtang sang* Compensatory Bond *sa porma sang* Environmental Guarantee Fund (EGF) *nga ginabug-usan sang (a)* Trust Fund *balor P2-Million, kag (b)* Environmental Guarantee Cash Fund *balor P2-Million, nga pabor sa tanan nga tumandok nga komunidad (16 brgys). Ang nasambit nga pondo ang regular nga ginabalikan ukon may "*regular replenishment" *sa pagsabat sang danyos nga naangkon samtang ginapatigayon ang konstruksyon sang JRMP-II;)*

6. To pay mutually agreed upon just compensation for land, areas and structures within the ancestral domains directly or indirectly affected or used in the construction of the Jalaur Dam, including those affected by the construction of irrigation canals, road network and other facilities. Compensation or Royalty shall likewise be paid for the water, crops, fruit trees and timber that need to be destroyed or cut or rendered useless due to the construction and operation of the dam.

   *(*Sa pagbayad sang husto nga kompensasyon o kabaylo* (just compensation) *para sa duta, lugar kag istruktura nga direkta ukon indi direkta maapektuhan ukon magamit sa konstruksyon sang Jalaur Dam, kalakip na ang malamita ukon madala sa pagpatindog sang canal sang irigasyon, dalanon kag iban pa gid nga pasilidades. Ang kompensasyon ukon ang Royalty ang subong man pagabayaran para sa tubig, kararuton, bungang kahoy kag tapi nga kinahanglan gub-on ukon utdon ukon makabig nga indi kag wala sang pagagamitan bangud sang konstruksyon kag operasyon sang Dam.)*

   In determining the compensation to be paid to the FIRST PARTY and the assessment of the value of the properties, crops and other resources, a Valuation Committee shall be created, as provided under Section X of this MOA.

   *(*Sa pagdeterminar sang nagakabagay nga kompensasyon nga igabayad sa NAHAUNA NGA PARTIDO kag ang pagkwenta sang balor sang propriedad, kararuton kag iban nga pagkabutang, ang* Valuation Committee *ang igatukod, sandig sa idalum sang seksyon X sang ini nga MOA;)*

   The compensation paid to the FIRST PARTY shall be net of all applicable taxes.

   *(*Ang igabayad nga ''just compensation'' sa NAHAUNA NGA PARTIDO ang nagakadapat nga neto sa tanan nga aplikable nga buwis)*

7. To ensure that all claims of the affected owners shall be fully

compensated within three (3) years from the issuance of Certification Precondition (CP);

*(*Pagpasiguro nga ang tanan nga mga sulukton* (claims) *sang mga apektado nga tag-iya ang lubos mabayaran sa sulod sang tatlo (3) ka tuig humalin sa pag issue sa NIA sang* Certification Precondition o CP;)

8. To ensure the faithful implementation of the identified infrastructure, road works, social service needs and other benefits, based on the conditions required by the affected communities as described in **Annex "B";**

   (**Ipasiguro ang matuod nga implementasyon sang mga ginatumod nga inprastruktura, ulobrahon sa dalanon, kinahanglanon nga serbisyo-sosyal kag iban pa nga benepisyo, base sa kondisyon nga ginakinahanglan sang apektado nga komunidad naka-apid sa* ***Annex "B",*** *kag iban pa nga nakaapid nga dokumento;)*

9. In the construction of the Jalaur Dam, NIA should not use sand and gravel/quarry materials illegally sourced from outside. In the event that the SECOND PARTY will utilize sand and gravel within ancestral domain areas, appropriate pemission must be secured from the FIRST AND THIRD PARTY

   *(*Sa konstruksyon sang Jalaur Dam, ang NIA indi sarang maggamit sang balas kag bato/ material nga gin-quarry nga ginakuha sa gwa sa illegal nga paagi. Sa tion nga ang IKA-DUHA NGA PARTIDO ang mag gamit sang balas kag bato halin sa dutang ansestral, may nagakaigo nga permiso ang pagakuhaon halin sa NAHAUNA kag IKA-TATLO NGA PARTIDO;)*

10. To give preference for the employment of qualified members of the FIRST PARTY, more particularly the professionals, skilled workers, and laborers needed during all the project phases;

    *(*Sa paghatag sang prioridad kag pabor nga makapang-empleyo ang mga kwalipikado nga propesyonal sang NAHAUNA NGA PARTIDO, partikular ang may santu sang ihibalo nga trabahante* (skilled) *kag mamumugon nga kinahanglanon sa pag-umpisa sang konstruksyon kag operasyon sang amo nga proyekto;)*

11. In order to control the entry of migrants into the ancestral domains affected, the SECOND PARTY shall directly coordinate with the FIRST PARTY, in the selection and hiring of laborers and workers during the various phases of the project, and will be transparent to the FIRST PARTY. Further, the SECOND PARTY with its contractors and sub-contractors shall post in three (3) conspicuous spaces in all of indigenous cultural communities (16 brgys) the list of work force needed every month, with corresponding job description, during the various phases and eventual operation of the project. Unskilled labor shall be recruited from the said communities. Priority in hiring both skilled and unskilled labor shall likewise be given to members/relatives of residents in directly affected areas. The hiring of workers from the said indigenous cultural communities shall be

preferably done upon the recommendation of the corresponding council of elders and Barangay officials of the affected indigenous cultural communities;

*(*Agud nga mahagan-hagan kag makontrolar ang pagsulod sang mga pangayaw sa kadutaan nga impluwensyado sang Tumandok sa tion kag panahon sang konstruksyon, ang IKADUHA NGA PARTIDO ang ginakinahanglan makadihon sang nagakaigo nga mekanismo sa pagpamaton sang mga mamumugon kag trabahante sa tion sang nagkalain-lain nga hugnat sang proyekto nga mahibaluan sang mga komunidad (16 barangays). Sa dugang, ang IKA-DUHA nga partido, ang iya nga mga kontraktor, sub-kontraktor kag ahente dapat mag paskil kada bulan sa tatlo ka lugar sa kada 16 ka barangay sang lista sang mga kinahanglan nga mga mamumugon antes mag umpisa ang konstruksyon asta sa operasyon. Ang pag-prioridad sa pagpamaton sang magtimbang nga mga ''may ika-sangkol kag medyo may ikasangkol (*skilled and unskilled*) nga trabahante ang ihatag sa mga katapo/ kaparientihan sang mga residente sa apektado nga lugar. Ang pagpamaton sang mamumugon gikan sa mga komunidad nga apektado sang proyekto ang nagakadapat may rekomendasyon gikan sa Konseho ka mga Magurang kag Opisyales sang Barangay sa mga apektado nga komunidad;)*

12. To render immediate and appropriate assistance to the affected communities in the event of calamities and disasters in the community;

    *(*Sa pagbulig o pag-asister kag paghatag sang nagakabagay nga bulig sa mga apektado nga komunidad sa tion sang kalamidad kag hitabo nga may kahalitan sa komunidad;)*

13. To allow fish cages on the reservoir, not more than (5%) of the total surface area of the reservoir, to be installed by the directly affected families, provided that said families comply with the rules and regulations to be imposed by the SECOND PARTY for the orderly regulation of the reservoir and dams. Construction of the fish cages must comply with existing laws and regulations;

    *(*Pagpahanugot sang "pagpamukot" o "pagsagod" sang isda sa polonduhan sang tubig* (reservoir) *nga may kalaparon nga singko porsyento (5%) sa kabilugan nga lugar sang* reservoir*, igapatukod sang mga direkta maapektahan nga mga pamilya, sa kondisyon nga ang pamilya dapat magtuman sa mga pagsulondan kag regulasyon nga igapatuman sang IKA-DUHA NGA PARTIDO para sa matalunsay nga regulasyon sang* reservoir *kag mga* dams*. Ang pagpatigayon sang mga pagpamukot kag pagsagod sang isda dapat nagaka-santu man sa ginapatuman nga kasuguan kag regulasyon sang pungsod;)*

14. To actively work for the protection of the watersheds of the FIRST PARTY, the preservation and protection of the forests from illegal and irresponsible activities, and other measures for the protection of the environment and natural resources, in close coordination with the Department of Environment and Natural Resources (DENR), as per upcoming tripartite MOA on environmental protection and

management, and other concerned government agencies;

*(*Aktibo nga magtrabaho para maproteksyunan ang* watershed *sang NAHAUNA NGA PARTIDO, ang pagpreserba kag proteksiyon sang kagulangan nag-gikan sa illegal kag iresponsable nga mga aktibidades, kag iban pa nga mga pagproteksiyon sang dunang-manggad, sa koordinasyon man sa* Department of Environment and Natural Resources o DENR*, suno sa igapatuman nga tripartite MOA, kag iban pa nga mga ahensiya sang gobyerno;)*

15. To respect the customs, traditions and customary laws of the FIRST PARTY, and recognize the indigenous peoples organization formed by these communities. In this regard, the SECOND PARTY shall respect the rights of the FIRST PARTY to practice and revitalize their traditions and customs within the affected project area, and the SECOND PARTY shall take measures to cooperate with the communities in the protection and preservation of said traditions and customs. The SECOND PARTY shall not make works or diggings on burial grounds and religious areas without the concurrence of the tribal communities and only after exhaustion of customary traditions for the said purposes, as provided for under Indigenous Peoples Rights Act. Furthermore, in the event that there will be valuable materials, documents, and other items of historical value exposed or unearthed during the SECOND PARTY's construction of the said JRMP-II, the same must be turned over to the THIRD PARTY for appropriate action;

*(*Pagrespeto sang mga surundon, tradisyon kag mga naandan nga kasuguan sang NAHAUNA NGA PARTIDO, kag ang pagkilala sang organisasyon sang mga tumandok nga pumoloyo nga ginporma o gintukod sang sini nga NAHAUNA NGA PARTIDO. Sa sini nga kaangtanan, ang IKA-DUHA NGA PARTIDO ang dapat magrespeto sang kinamatarung sang NAHAUNA NGA PARTIDO sa pag-ensayo kag ang liwat nga pagpatubo sang ila tradisyon kag kustombre nga naandan ilabi na sa mga apektado nga lugar sang proyekto, kag ang IKA-DUHA NGA PARTIDO dapat maghatag sang nagakaigo nga tikang sa pagkooperar sa komunidad sa pagproteher sang ila tradisyon kag kustombre. Ang IKA-DUHA NGA PARTIDO indi dapat magtrabaho ukon magkotkot sa lugar nga ginakabig lulubngan kag mari-it nga lugar nga wala sang pahanugot sang komunidad kag sa pagtapos lamang sang mga naandan nga pagkutkut suno sa naandan nga tradisyon sandig sa idalum sang Indigenous Peoples Rights Act. Sa dugang pa, sa tion nga may ma kutkut o may makita nga bagay nga may balor, dokumento ukon ano man nga bagay nga may kaangtanan sa maragtas sang mga bukidnon, ang dapat nga ihatag sa IKA-TATLO NGA PARTIDO para sa gakaigo nga buluhaton;*

16. To host the semi-annual community assembly and other assemblies for the indigenous cultural communities to discuss issues and developments relative to the existing MOA among the parties, affecting the project. The cost/expenses for these assemblies shall be shouldered by the SECOND PARTY;

*(*Sa paghiwat sang asembliya sa komunidad duha ka beses kada tuig kag iban pa nga asembliya sang tumandok nga komunidad sa*

pagtalakay sang mga ginpasanyog o angut sa naga-eksister nga MOA sang magtimbang nga partido nga apektado sang proyekto. Ang kagastuhanan sang ini nga asembliya ang pagaabagahon sang IKA-DUHA NGA PARTIDO;)

17. To provide an office space for the NCIP for the establishment of an Indigenous Peoples Desk Office (IPDO) in its field office throughout all phase of the project, to serve as liaison to the tribal communities. The IPDO shall be manned by at least two (2) representatives from affected members, preferably those who attended/participated throughout the whole FPIC process and upon endorsement of the THIRD PARTY;

    *(*Sa paghatag sang espasyo o talatapan para sa* NCIP *sa pag-establisar sang* Indigenous Peoples Desk Office (IPDO) *bilang opisina sa diin nahamtang ang konstruksyon kag operasyon sang proyekto, magaserbe sang pagbaylohanay sang impormasyon ukon* liaison *sang mga tumandok. Ang IPDO ang pagabantayan sang indi magnubo sang duha (2) ka tiglawas gikan sa komunidad, ilabi na ang mga nakatambong sa pagproseso sang FPIC kag sang pag-endorsar sang IKA-TATLO NGA PARTIDO)*

18. To set aside funds for the FIRST PARTY's reforestation of the Jalaur River basin, as per the up-coming tripartite MOA on watershed management at the start of the construction period of the project;

    *(*Sa pagpain sang pondo para sa NAHANUNA NGA PARTIDO para sa palibot* (reforestation) *sang Jalaur River sa pagsugod sang panahon sang konstruksyon sang proyekto;)*

19. In the construction and operation of the JRMP-II, THE SECOND PARTY, it's agents, contractors and sub-contractors shall endeavour it's best efforts to prevent pollution, damage to environment, and to comply with other conditions stated in the Environmental Compliance Certificate (ECC) from DENR;

    *(*Sa konstruksyon kag operasyon sang JRMP-II, ang IKA-DUHA NGA PARTIDO, ang iya ahente, kontraktor kag sub-kontraktor ang magpaninguha sang ila ikasarang sa pagpugong sang polusyon kag halit sang palibot kag mag sunod sa mga kondisyones sandig sa nakasaad sa naga-eksister nga* Environmental Compliance Certificate (ECC) *nagikan sa* DENR;*)*

20. Prior to the actual use or actual submersion of the area the SECOND PARTY shall allow the Project Affected Families to use their lands for cultivation, gathering and any other activities in their respective land *(ridor)* provided the same shall not impair the construction works of the project;

    *(*Antes ang aktwal nga paggamit ukon aktwal nga pagbuhi sang tubig sa palibot nga lugar, ang IKA-DUHA NGA PARTIDO dapat magpahanugot sa mga Pamilya nga Apektado sang Proyekto sa paggamit sang duta para matamnan, pagpanguha kag iban pa nga aktibidades sa ila natungdan nga kalupaan o ridor;)*

21. In order to minimize or avoid the impacts described in the Socio-Economic and Cultural Assessment (SECIA) conducted by the University of the Philippines in the Visayas Foundation, Inc. (UPVFI), EIS (Environmental Impact Assessment) and other related documents the SECOND PARTY, it's agents, contractors and sub-contractors shall perform those mitigating measures described in the SECIA or in the event that the scope or significance of foreseen impacts described to be materially greater than as described therein the SECOND PARTY, it's agents, contractors and sub-contractors shall carry out such additional mitigating work as may be required to eliminate, diminish or reduce to a level of significance;

    *(*Agud mapahagan-hagan ukon mapaiway ang hinali nga epekto nga ginalaragway sang* Socio-Economic and Cultural Impact Assessment (SECIA) *nga ginpatigayon sang* University of the Philippines in the Visayas Foundation, Inc. (UPVFI), *EIA kag iban ka nga nagakaangay nga dokumento ang IKA-DUHA NGA PARTIDO, ang iya ahente, kontraktor kag* sub-contractor *ang magsunod sa sini nga mga tikang para mapahagan-hagan ang epekto sa nasambit nga* SECIA, EIA *kag iban pa nga nagakaangay nga dokumento*, *ukon tion nga may ara sang epekto nga wala malaragway sa nasambit nga mga dokumento nga makit-an nga mas may makahalalit nga epekto nga wala makit-an sang mga nasambit nga dokumento, ang IKADUHA NGA PARTIDO kasubong man ang ahente kag kontraktor sini ang magapatigayon sang mga tikang agud, madula kag mapahagan-hagan ang epekto sini.)*

22. The SECOND PARTY shall ensure that its agents, contractors and subcontractors properly comply with the relevant provisions of this agreement;

    *(*Ang IKA-DUHA NGA PARTIDO dapat nga magpasiguro nga ang iya ahente, kontraktor kag sub-contractor ang bastante nga magatuman/ magasunod sang mga nakasaad nga probinsyon sang sini nga kasugtanan;)*

23. Prior to construction the SECOND PARTY in coordination with the THIRD PARTY shall conduct an effective Information, Education and Communication Program to inform and educate its agents, contractors, sub-contractors and workers about the mitigating measures embodied in the Environmental Impact Statement (EIS), conditions in the Environmental Compliance Certificate (ECC), Cultural sensitivity and other environmental and human safety measures;

    *(*Antes ang konstruksyon, ang IKA-DUHA NGA PARTIDO sa koordinasyon sang IKA-TATLO NGA PARTIDO magahiwat sang isa ka epektibo nga programa sang Impormasyon, Edukasyon kag Komunikasyon sa pagpahibalo, pag-edukar sang ila ahente, kontraktor, sub-contractors kag trabahante angut mapa pahaganhagan sang tikang nga nakasaad sa Environmental Impact Statement (EIS), kondisyones sa Environmental Compliance Certificate, Cultural Sensitivity kag iban pa gid nga tikang nga mahimo batuk sa palibot kag tawhanon nga pagpangandam;)*

24. To provide and/or facilitate the following to the **FIRST PARTY**, other than those provided by law:

*(*Paghatag o pagpatigayon sang mga masunod sa NAHAUNA NGA PARTIDO magluwas sa ginasaad sang kasuguan):*

(a) Infrastructure projects specifically the following:

i.) Opening of barangay roads for the following:

*(*Pag pabukas sang dalan sa mga masunod nga lugar;)*

a. Brgy. Proper to Sitio Agburi;
b. Bangga Patag to Sitio Patag;
c. Sitio Imbantudan to Sitio Magarang;
d. Brgy. Proper to Sitio Macagwat;

ii.) Repair and rehabilitation of access road from Brgy. Proper to Sitio Cristobal;

*(*Pagpakaayo sang dalan halin sa Brgy. Proper pakadto sa Sitio Cristobal;)*

iii.) Establishment of potable water systems for Sitios: Brgy. Proper Agburi, Patag, Magarang and Cristobal;

*(*Pag establisar sang sistema sa tubig ilimnon sa masunod nga mga Sitio: Brgy. Proper, Agburi, Patag, Magarang kag Cristobal;)*

iv.) Elevation of Overflow Bridge connecting Brgy. Cahigon and Toyongan;

*(*Pagpataas sang* Overflow *nga tulay nga nagasugpon sa Brgy. Toyungan pakadto Cahigon;)*

v.) Repair ang rehabilitation of school buildings which was damaged by Typhoon Yolanda;

*(*Pagpakaayo sang eskwelahan nga naguba sang Bagyo Yolanda;)*

vi.) Construction/rehabilitation of Day Care Centers for Sitios: Agburi, Patag, Magarang and Cristobal;

*(*Pagpa-obra/pagpakaayo sang* Day Care Centers *sa mga masunod nga Sitio: Agburi, Patag, Magarang kag Cristobal;)*

vii.) Construction of one (1) tribal hall

*(*Pagpaobra sang isa (1) ka* tribal hall*;)*

viii.) Establishment of Cable Barge or boats with wench after the submersion of the reservoir to aid the residents in crossing

to the following Sitios:

*(*Pagpabutang sang* Cable barge *o baroto kalakip ang* wench *para makatimbang sa pagtabok sang mga residente sa masunod nga mga Sitio:)*

a. Sitio Agburi to Bia-ong;
b. Sitio Patag to Alibunggan;
c. Sitio Magarang to Tabliya;

ix.) Facilitate electric power connection to the Barangay Cahigon;

*(*Pagpatigayon sang koneksiyon sa elektrisidad sang Barangay Cahigon;)*

Additional details of the foregoing infrastructure projects are more particularly described in **Annex "B";**

*(*Dugang nga mga detalye sa nasambit nga mga proyekto pang inprastruktura ang naka apid sa **"Annex B";**)*

(b) Facilitate the review of Irrigation Management Transfer (IMT) guidelines to conform with the concept of Payment for Environmental Services (PES);

*(*Pag pasilidar sang pagtuon nahanungod sa* Irrigation Management Transfer (IMT) guidelines *agud mag konporme sa konsepto sang* Payment for Environmental Services:*)*

(c) Facilitate annual scholarships and financial assistance leading to potential employment for at least two (2) deserving and qualified members of the community;

*(*Sa pagpatigayon sang tuigan nga scholarship kag bulig pinansyal nga makatib-ong sa pagtrabaho sang duha (2) ka nagatinguha kag may ikasangkol nga katapo sang komunidad;)*

(d) Livelihood projects for Project Affected Families (PAFs) equivalent to the amount of Forty Thousand Pesos (PhP40,000.00);

*(*Proyekto palangabuhian para sa tagsa nga apektado nga pamilya nga gaka angay sa kantidad nga PhP40,000.00 pesos;)*

(e) Livelihood projects for the indirectly affected residents of the FIRST PARTY;

*(*Proyekto palangabuhian sa mga indi direkta maapektuhan nga panimalay sang NAHAUNA NGA PARTIDO;)*

(f) Just compensation;

*(*Husto nga kompensasyon o kabaylo;)*

(g) Exclusive fishing rights to the affected communities and the adjacent areas submerged by the reservoir of the dam.

*(*Ekslusibo nga kinamatarung sa pagpangisda sa mga apektado nga komunidad kag kaiping nga mga lugar sa nasakupan nga* reservoir *sang Dam;)*

B. <u>Obligations of the FIRST PARTY.</u> The FIRST PARTY shall have the following obligations:

*(*Obligasyon sang NAHAUNA NGA PARTIDO - Ang NAHAUNA NGA PARTIDO may yara sang mga masunod nga obligasyon:)*

1. To make available to SECOND PARTY a portion of its ancestral domain, free from any adverse claim, for the latter to construct the JRMP, subject to just compensation and the terms of this MOA;

   *(*Sa paghatag ligwa sa IKA-DUHA NGA PARTIDO, sang parte sang ila* ancestral domain *nga hilway sa kon ano man nga epekto sang pagpanukot sa natungdan sa pagpatukod sang JRMP-II base sa nagakaigo nga kabaylo kag termino sang ini nga MOA;)*

2. Through its indigenous political organization or council of elders, to provide a transparent and responsible use of all the funds it will receive pursuant to this Agreement, ensuring that 30% of such funds shall be allocated for developmental projects, social services and/or infrastructures in accordance with its Community Royalty Development Plan (CRDP) pursuant to R.A. 8371 and related guidelines and issuances;

   *(*Pinaagi sa tumandok nga organisasyon-pangpolitika ukon Konseho sang mga Katigulangan, sa paghatag sang hayag, masanag kag responsable nga pag-gamit sang tanan nga pondo nga mabaton sandig sa sini nga Kasugtanan, pag-pasiguro nga ang 30% sang nasambit nga pondo ang pagapainon para sa kasanyugan sang proyekto, serbisyo-sosyal kag/ukon inprastraktura nga suno sa ginpasad nga pagpasanyog sandig sa Akta Republika 8371 kag mga may kaangtanan sa pagsulondan kag issuances;)*

3. To inform SECOND PARTY and THIRD PARTY of its customs, practices and traditions, as far as they are relevant to the implementation of this Agreement;

   *(*Sa pagpahibalo sang IKA-DUHA NGA PARTIDO kag IKA-TATLO NGA PARTIDO sang ila naandan nga kustombre kag tradisyon nga may kahilabtanan ukon labot sa implementasyon sang sini nga Kasugtanan;)*

4. To apply and undertake the technical delineation, titling, and formulation of the Ancestral Domain Sustainable Development and Protection Plan (ADSDPP), with the assistance of the THIRD PARTY;

   *(*Sa pag-aplikar kag magpatigayon sang husto nga paglagraway teknikal sang duta* (technical delineation) *pagpatitulo, kag pagdihon sang* Ancestral Domain Sustainable Development and Protection

Plan (ADSDPP), *sa bulig sang IKA-TATLO NGA PARTIDO;)*

5. To establish its Indigenous Political Organization in accordance with NCIP Administrative Order No. 2 Series of 2012 otherwise known as The General Guidelines on the Confirmation of Indigenous Political Structure and the Registration of Indigenous Political Organization;

   *(*Sa pag-establisar sang Tumandokanon nga Organisasyon Pangpolitika sandig sa nakasaad sa NCIP Mandu Administratibo Numero. 2 Serye sang tuig 2012 ukon kilala sa tawag nga "*The General Guidelines on The Confirmation of Indigenous Political Structure and the Registration of Indigenous Political Organization*;)*

6. To formulate the Community Royalty Development Plan (CRDP) as basis for the appropriation of the royalty and other funds from the project, with the assistance of the THIRD PARTY. Funds necessary for the purpose shall be provided by the SECOND PARTY;

   *(*Sa pagdihon sang* Community Royalty Development Plan (CRDP) *bilang balasehan sang pagpain ukon* appropriation *sang* royalty *kag iban nga pondo nagikan sa proyekto, sa bulig sang IKA-TATLO NGA PARTIDO. Ang nagakaigo nga pondo para sa amo nga tinutuyo ang igahatag sang IKA-DUHA NGA PARTIDO;)*

7. To work in partnership with the SECOND PARTY and THIRD PARTY towards the promotion and continued social acceptability of the project, and to comply with the provisions of applicable law and the terms of this MOA. The FIRST PARTY shall, within its means and limitations, protect the SECOND PARTY from harassment, barricade, and other acts that tend to cause delay, disruption, cessation and other disturbances in the construction and operation of the project;

   *(*Sa pagpakig-upod bilang timbang sang IKA-DUHA NGA PARTIDO kag IKA-TATLO NGA PARTIDO padulong sa promosyon kag padayon nga pagbaton-sosyal sang proyekto, kag sa pagtuman sang probisyon sa aplikable nga kasuguan kag termino sang ini nga MOA. Ang NAHAUNA NGA PARTIDO ang maga-proteher sang IKA-DUHA NGA PARTIDO gikan sa pagpang-*harass*, barikada, kag iban nga akto nga makatuga sang pagka-atrasar, pagka-sapar, pagkauntat kag iban pa nga pagka-distorbo sa konstruksyon kag operasyon sang proyekto;)*

8. To preserve and maintain the balanced ecology in the ancestral domain by protecting the flora, fauna, watersheds, and other reserves;

   *(*Sa pagpreserbar kag pagmentenar sang balanse nga ekolohiya sa sulod sang ancestral domain pinaagi sa pagproteher sang kakahoyan, kasapatan,* watershed *kag iban pa nga nakareserba;)*

9. To respect the redress and grievance mechanisms under this MOA and pursuant to applicable laws, and not resort to force or intimidation in raising their complaints, if any, against the SECOND PARTY and shall endeavor to resolve complaints and disputes in a

peaceful and amicable manner, in accordance with the mechanisms provided herein;

*(*Sa pagrespeto sang mekanismo angut sa paghusay sang mga gumuntang sa idalum sang sini nga MOA kag nakasandig sa mga aplikable nga kasuguan, kag indi maga-resulta sang pakusog ukon intimidasyon sa pag-paabot sang ila reklamo, kon may ara gid man, batuk sa IKA-DUHA NGA PARTIDO matinguhaan nga maresolba ang reklamo kag gumuntang nga mahusay sa matawhay nga paagi, suno sa mekanismo nga nakatuad sini;)*

10. To enjoy the unimpeded use of the access roads of the FIRST PARTY subject to reasonable regulations, and to allow SECOND PARTY free access and use of the access/service roads, as may be necessary for the project;

    *(*Agud hilway nga wala distorbo nga paggamit sang dalanon ukon* access road *sang NAHAUNA NGA PARTIDO nga nakabase sa rasonable nga regulasyon kag pagpahanugot sa IKA-DUHA NGA PARTIDO sang hilway nga pag-agi kag paggamit sang maagyan/makaserbisyo nga dalanon (*access/service road*), kon ginakinahanglan sang proyekto;)*

11. To engage in gathering, hunting, fishing and other traditional use of the natural resources within the project premises, as per relevant provision of RA 8371, except in areas restricted by the SECOND PARTY to prevent loss of life and limb;

    *(*Sa pagpakigbahin sang pagpanguha, pagpangayam, pagpangisda kag iban pa gid nga namat-an nga paggamit sang natural nga dunang manggad sang duta sa sulod sang lugar sang proyekto nga nakabase sa probisyon sang Akta Republika 8371, magluwas sa mga lugar nga wala ginatugtan sang IKA-DUHA NGA PARTIDO sa pagpaiway ang pagkadula sang kabuhi, importante nga parte sang kalawasan katulad sang kamot kag tiil;)*

12. To hold semi-annual community assembly, hosted by the SECOND PARTY, to discuss issues and developments affecting the project (JRMP-II);

    *(*Sa paghiwat sang duha ka beses sa tagsa ka tuig nga asembliya pang-komunidad, pagapangunahan sang IKA-DUHA NGA PARTIDO, sa pagtalakay sang mga issue nga maka-apekto sang proyekto (JRMP-II);*

13. To support and uphold RA 8371 and other issuances and orders issued by the THIRD PARTY.

    *(*Sa pagsuporta kag pagpasanyog sang* RA 8371 *kag iban pa nga mandu nga ginpagwa sang IKA-TATLO NGA PARTIDO.)*

C. <u>Obligations of the THIRD PARTY</u>. The THIRD PARTY shall comply with its mandate under the law in the performance of its obligations, including but not limited to the following:

*(*Obligasyon sang IKA-TATLO NGA PARTIDO. Ang IKA-TATLO NGA PARTIDO dapat magsunod sandig sa ginamandu sang kasuguan sa pagpatuman sang iya obligasyon, kalakip apang indi limitado sa mga masunod:)*

1. To protect and promote the interest and well-being of the FIRST PARTY with due regard to their beliefs, customs, tradition and institutions;

   *(*Sa pagproteher kag pagpakilala sang interes kag tawhanon nga kinamatarung sang NAHAUNA NGA PARTIDO may kaangtanan sa ila ginapatihan, kustombre, tradisyon, kag institusyon;)*

2. To see to it that all terms and conditions stipulated in this Agreement shall be respected and implemented;

   *(*Sa paglantaw nga ang tanan nga termino kag kondisyones nga nakasaad sa sini nga kasugtanan ang ginarespeto kag gina-implementar;)*

3. To impose sanctions or penalties for non-compliance and violations pursuant to R.A. 8371 and related guidelines, administrative orders and issuances;

   *(*Sa pagpatuman sang penalidad sa indi pagtuman kag pagbayular sandig sa ginasaad sang Akta Republika numero 8371 kag may kahilabtanan sa pagsulondan, mandu administratibo kag* issuances*;)*

4. To authorize and direct its representatives to have access to and review the records of both the FIRST PARTY and the SECOND PARTY areas of operation, to ensure compliance;

   *(*Sa pag-otorisar kag makadireher sa iya tiglawas nga maka-access kag maka-talakay* (review) *sang mga record sang NAHAUNA kag IKA-DUHA NGA PARTIDO sa kasangkaron sang operasyon agud mapasiguro ang pagpatuman;)*

5. To exercise its authority to conduct visitation of the area relative to the implementation of the Agreement and the programs, in order to secure the condition and well-being of the FIRST PARTY, and to independently monitor and evaluate compliance of the parties;

   *(*Sa paghimo sang otoridad sa paghiwat sang pagbisita sa lugar may kaangtanan sa implementasyon sang Kasugtanan kag mga programa, agud maangkon ang seguridad sang kondisyon kag tawhanon nga kinamatarung sang NAHAUNA NGA PARTIDO, kag independiente nga masundan (*monitor*) kag ma-evaluate ang pagtuman sang mga partidos;)*

6. To require the submission of records on the management of the benefits by the FIRST PARTY, and require transparency of all records, transactions and agreements entered into by the representatives, and require the periodic reporting of all transactions by the representatives to the members of the FIRST

PARTY;

*(*Pag-rekirer sang pagsumite sang mga kasulatan sang ginamaneho nga benepisyo sang NAHAUNA NGA PARTIDO, kag ang pagrekirer sang hayag kag wala ginatago nga kasulatan, transakyon kag kasugtanan nga ginasudlan sang mga tiglawas kag ang pagrekirer sang santo nga tion sa pagpahayag sang tanan nga transaksyon sang mga tiglawas sang NAHAUNA NGA PARTIDO;)*

7. To establish the IPDO in the field office of the SECOND PARTY throughout all phases of the project, to serve as liaison to the FIRST PARTY; and

   *(*Sa pag-establisar sang IPDO sa* field office *sang IKA-DUHA NGA PARTIDO sa tanan nga bahin sang implementasyon sang proyekto, pagserbe bilang tagbaylohanay sang impormasyon ukon* liaison *sa NAHAUNA NGA PARTIDO;)*

8. To provide technical assistance to the FIRST in drawing up plans and projects, including the creation of administrative bodies mandated by R.A. 8371 and its implementing rules and regulations.

   *(*Paghatag sang bulig teknikal sa NAHAUNA NGA PARTIDO sa pagdihon sang plano kag proyekto, kalakip na ang pagtukod sang hubon administratibo nga ginamandu sang Akta Republika Numero 8371 kag ang iya gina-implementar nga pagsulondan kag regulasyon;)*

X. CREATION OF VALUATION COMMITTEE

A Valuation Committee shall be created, to be tasked with the assessment of the values of the land, area and properties subject of just compensation and Royalty to be paid by the SECOND PARTY under its obligations in this MOA.

*(*Magaporma sang Komite sa Pagbalwar, sa katuyuan nga mahatagan sang husto nga presyo kag kantidad ang duta, pananum, kahoy, kag istruktura sa husto nga kompensasyon kag* "Royalty" *nga pagabayaran sang IKA-DUHA NGA PARTIDO santo sa kasugtanan sa sini nga MOA.)*

The Valuation Committee shall be composed of a representative of the SECOND PARTY as Chair, and the following members:

*(*Ang Komite sa Pagbalwar maga-pasad sang mga representante nga ginapangunahan sang NIA, amo ang mga masunod:)*

1. Two (2) members representing the NCIP;
   *(*Duha ka miyembro halin sa NCIP);*

2. Two (2) representatives from the NIA;
   (Duha ka miyembro halin sa NIA);

3. One (1) representative from the FIRST PARTY;
   (Isa ka miyembro halin sa NAHAUNA NGA PARTIDO);

4. One (1) representative from the municipal LGU;
   *(*Isa (1) ka representante halin sa Local nga Panguluhan o Munisipalidad)*

5. One (1) representative from the Department of Agriculture (DA); and
   *(*Isa (1) ka representante halin sa* Department of Agriculture o DA), *kag:*

6. One (1) representative from DENR.
   *(*Isa (1) ka representante halin sa* DENR*)*

The Valuation Committee shall conduct the inventory, inspect the areas affected, and submit their valuations and recommendations within a reasonable period after the issuance of CP. Such assessment and valuation shall be duly considered in the deliberation and negotiation process; provided, however, that the compensation and valuation shall not be less than the following amounts:

*(*Ang Komitiba sa Pagbalwar magapatigayon sang imbentaryo, pag-usisa sa mga apektado nga lugar, amo man sa pagpasa sang rekomendado nga balwasyon bag-o makapa-guwa sang FPIC. Ang amo nga balwasyon ang igakonsidera sa pag-negosyar, samtang ang kabaylo kag balwasyon indi magnubo sa mga masunod:*

1. Value of the land at PhP50,000.00 per hectare minimum, house and lot with basic amenities worth PhP175,000.00, disturbance and transitional allowance worth PhP15,000.00, and other amounts agreed upon by the parties, as stated in the Land Acquisition Resettlement Action Plan (PLAN) and other attached documents. The value of the land shall also apply to any easement or right-of-way that shall be acquired by the NIA from the landowners in furtherance of the project;

   *(*Kantidad sang lupa nga naga-balor nga indi magnubo Php50,000.00 kada ektarya, balay kag* amenities *balor Php175,000.00, allowance sa distorbo nga naga-balor Php15,000.00, kag iban pa nga kantidad nga ginkasugtan sang duha ka partido, apid sa* Land Acquisition and Resettlement Action Plan o LARAP *kag iban pa nga mga naka-apid diri. Ang balor sang lupa maga-santu man sa easement o right-of-way nga pagabaklon sang IKA-DUHA NGA PARTIDO halin sa mga tag-iya sa komunidad;)*

2. In the event that wood or timber from naturally-growing trees within the area of the project shall be cut, the SECOND PARTY shall facilitate all necessary permits required for the cutting of the said trees and the subject trees shall be turned-over to the recognized *ridor* owner of the land where the trees are found;

   *(*Sa tion nga ang kahoy halin sa natural nga pagtubo sini yara sa apektado nga lugar sang isa ka ridor paga-papason, ang IKA-DUHA NGA PARTIDO amo ang magapatigayon sang tanan nga rekisito sa pagpa-utod sini, kag ang kahoy iga-hatag sa tag-iya sang ridor sa diin nahamtang ang kahoy;)*

   In order to regulate the entry of illegal logs coming from non-JRMP-

II affected Barangays, the Council of Elders shall have the right to regulate the operation of chain saw within their ancestral domain;

*(*Agud ma-regular ang pagsulod sang illegal nga kahoy halin sa indi direkta masakupan sang JRMP-II nga mga Barangay, ang Konseho sang Magurang ang may katungdanan nga mag regular sa operasyon sang* chain saw *sa ila dutang ansestral;)*

The Valuation Committee must exercise transparency in the conduct of its valuation and should there be issues or disputes relative to the result of the same, the same will be brought to the Grievance Committee for amicable settlement.

*(*Ang Komitiba sa Pagbalwar magagamit sang wala ginatago nga sistema sa pagpatigayon sang pagbalwar, amu man sa mga isyu kag disgusto nahanungod sa resulta sang balwasyon, ini paga-dalon sa* Grievance Committee *agud mahusay.)*

If the conflict is unresolved under this process, the Committee shall issue a certification to that effect. The complaint may thereafter be filed before the appropriate NCIP Regional Hearing Officer (RHO) for disposition, attaching such certification.

*(*Sa higayon nga may komplikto nga indi maresolba sa sini nga proseso, and Komitiba maga dihon sang sertipikasyon agud maka-apekto sini. Ang reklamo igapakig-angot sa natungdan nga* NCIP Regional Hearing Officer (RHO) *para hatagan sang sabat nga naka-apid ang amo nga sertipikasyon.)*

XI. METHODS OF PAYMENT AND RENEGOTIATION OF ECONOMIC PROVISIONS *(*PAAGI SA PAG-BAYAD KAG PAGNEGOSYAR SANG PROBISYON PANG-EKONOMIYA)*

The amounts paid as compensation shall be directly paid to the Project Affected Families (*ridor* owners).

*(*Ang kantidad nga kabaylo sa propriedad direkta nga maga-kadto sa pamilya nga direkta maapektuhan o tag-iya sang ridor.)*

The parties may renegotiate the terms affecting the economic provisions of this MOA, which shall be subject to the written conformity of the parties concerned, guided by the governing principles, the benefits, and the developmental projects and priorities identified herein.

*(*Ang mga partido mahimu nga magnenosyar liwat sang termino nga makaapekto sa pang-ekonomiya nga probisyon sa sini nga MOA, suno sa ginkasugtan sang mga partido, base sa nagapangibabaw nga laye, ang mga benepisyo, proyekto kag prayoridad nga nasambit diri)*

XII. POSTING OF BOND *(*PAG POST SANG BOND)*

To ensure faithful compliance with the MOA, answer for damages and guarantee payment of compensation, the SECOND PARTY, shall post a cash or surety bond in the amount of THIRTY MILLION PESOS (Php30,000,000.00). The bond shall be payable to the indigenous cultural

communities (16 barangays) directly or indirectly affected by the project, for damages and compensation that they may suffer or claim on account of the project, or as a result of any violation of the terms and conditions of the MOA.

*(*Para mapa siguro ang pag sunod sa probisyon sang MOA, mag sabat sang mga danyos kag pag garantiya sang pagbayad sang kompensasyon, ang IKA-DUHA NGA PARTIDO dapat mag post sang cash or surety bond sa balor nga TRENTA KA MILYON KA PESOS (Php30,000,000.00). Ang bond dapat ipaga bayad sa 16 ka mga barangay nga direkta kag indi direkta maapektuhan sang proyekto, sa danyos kag kompensasyon nga ila ma agum ukon claim bangod sa proyekto, ukon resulta sa bayolasyon sang kondisyunes sang sini nga MOA.)*

The bond shall be only resorted to only after a claim is presented to the SECOND PARTY for payment, and after the SECOND PARTY fails or refuses to pay such claim after the lapse of reasonable period, which shall not be less than twenty (20) days, or any extension mutually agreed upon by the parties.

*(*Ang* bond *ipaga gamiton lamang kung ang sukot nga gin presentar sang NAHAUNA NGA PARTIDO para bayaran kag ang IKA-DUHA NGA PARTIDO indi o nag pamalibad sa pag bayad sang amo nga sukot pagkatapos sang rasonable nga tion nga dapat indi mag nubo sang baynte (20) dias, ukon masobra pa kung nag hinsugot ang mga partidos.)*

The bond shall be posted after the issuance of CP by the THIRD PARTY and shall remain effective one year after the commencement of operation of the project.

*(*Ang bond dapat ipagatalana pagkatapos sa pag isyu sang CP sang ISA KA TUIG sa IKA-TATLO nga PARTIDO kag maging epektibo pagkatapos sang isa ka tuig halin sa pagsugod sang operasyon sang proyekto.)*

XIII. COMMITMENT FROM OTHER AGENCIES AND IMPLEMENTATION BY THE SECOND PARTY *(*MGA GINKOMITER SANG IBAN NGA AHENSIYA KAG ANG PAG-IMPLEMENTAR SANG NIA)*

Commitments of assistance and support to the project have been given and assured by different government agencies, units and private entities, which they have categorically stated in their commitment forms manifestations, and/or agreements regarding the JRMP II project. These government agencies, units and/or private entities and their manifestations of commitment and support, with the particulars specified in **ANNEX "C"** are made an integral part of this MOA.

*(*Ang mga gin-komiter nga bulig kag suporta sang sini nga proyekto ginhatagan sang kasiguruhan sang nagkalain-lain nga ahensiya sang gobyerno, kag pribado nga mga tinuga kag gin-apid sa sini nga kasugtanan sa pag-implementar sang JRMP-II. Ini nga mga ahensiya sang gobyerno kag pribado nga mga tinuga kag ang ila nga gin-komiter nga bulig o suporta, naka-apid ang partikulares sa* ***Annex "C"*** *ang kabahin sa sini nga MOA.)*

The SECOND PARTY shall ensure the enforcement of these commitments, and shall coordinate with the concerned agencies and

entities for the implementation of the projects, assistance and programs pursuant to their commitments, including the releases of the funds within the three-year period from the start of project construction.

*(*Ang IKA-DUHA NGA PARTIDO ang magapasiguro nga ma-implementar ang mga gin-komiter kag makigkoordinar sa mga natungdan nga ahensiya kag tinuga para sa implementasyon sang mga proyekto, bulig kag programa nahanungod sa ila gin-komiter, amo man sa pag-pagwa sang pondo sa sulod sang implementasyon sang proyekto.)*

The FIRST PARTY and the THIRD PARTY shall deal only with the SECOND PARTY with respect to the implementation of the commitments of the other government agencies and entities, and the responsibility to comply with such commitments shall be part of the obligations of the SECOND PARTY to the FIRST PARTY and to THIRD PARTY under this MOA.

*(*Ang NAHAUNA kag IKA-TATLO NGA PARTIDO ang makig-angot lamang sa IKA-DUHA NGA PARTIDO parte sa implementasyon sang mga gin-komiter sang nagkalain-lain nga ahensiya sang gobyerno kag tinuga, kag ang responsibilidad sa pagpatuman sini ang mangin bahin sang obligasyon sang IKA-DUHA NGA PARTIDO sa NAHAUNA kag IKA-TATLO NGA PARTIDO sa sini nga MOA.)*

XIV. TRANSPARENCY MECHANISM *(*HAYAG NGA MEKANISMO)*

The **FIRST PARTY** shall prepare periodic reports on the management of benefits and submit the same to the **THIRD PARTY**, with a copy furnished the **SECOND PARTY**. The reports shall also be presented to the members of the **FIRST PARTY** during the semi-annual assembly that shall be convened, as provided under this MOA.

*(*Ang NAHAUNA NGA PARTIDO maga preparar sang natalana nga report sang pagdumala sa benepisyo kag pagsumiter sini sa IKA-TATLO NGA PARTIDO, kag paghatag sang isa ka kopya sa IKA-DUHA NGA PARTIDO. Ini nga natalana nga report iga-presentar sa mga katapu sang NAHAUNA NGA PARTIDO sa ginatalana nga duha ka beses kada tuig nga pagtilipon nga pagahiwaton angot sa ginkasugtan sini nga MOA.)*

XV. MONITORING AND IMPLEMENTATION (**PAGBANTAY KAG IMPLEMENTASYON)*

There shall be a Joint Monitoring Team (JMT) tasked with overseeing the implementation of the MOA and to monitor that the construction of the project is based on the plans and specifications. The Monitoring Team shall conduct periodic inspection of the project before, during and after construction.

*(*May yara nga* Joint Monitoring Team (JMT) *nga maga-bantay sa implementasyon sang sini nga MOA kag mag-lantaw man sa konstruksyon sang proyekto base sa mga plano kag detalye. Ang* Monitoring Team *magpatigayon sang natalana nga pagpangusisa sang proyekto antes, samtang kag pagkatapos sang konstruksyon.)*

The JMT shall be composed of a representative of the THIRD PARTY

as Chair, and the following members:

*(*Ang* Monitoring Team *ginabug-usan sang mga tiglawas sang IKA-TATLO NGA PARTIDO bilang tagapangulo, kag ang mga masunod nga katapu:)*

1. Two (2) members representing the NCIP;

   *(*Duha (2) ka mga katapu nga naga tiglawas sang NCIP;)*

2. Two (1) representative from the NIA;

   *(*Isa (1) tiglawas halin sa NIA;)*

3. One (1) representative from the FIRST PARTY; and

   *(*Isa (1) ka tiglawas halin sa NAHAUNA NGA PARTIDO.*

Not withstanding the creation of a Joint Monitoring the THIRD PARTY, pursuant to its mandate under R.A 8371, shall independently monitor and evaluate compliance by both parties of the terms and conditions of this agreement.

*(*Sa bahin sang pagdihon sang* Joint Monitoring *ang IKA-TATLO NGA PARTIDO, base sa mandato sini sa idalom sang RA 8371, magapatigayon sang independiente nga pagbantay sa pagsunod sang duha ka partido sa mga kondisyunes kag termino sa sini nga Kasugtanan.)*

The SECOND PARTY shall be responsible for the provision of funds needed in the monitoring activities in the replenishable amount of ONE HUNDRED THOUSAND PESOS (Php100,000.00), provided the disbursement and release of fund must be in accordance with law, existing rules and regulations pertaining government accounting and auditing procedures. The said amount shall be deposited to the FPIC Trust Fund of the THIRD PARTY.

*(*Ang IKADUHA NGA PARTIDO dapat mangin responsable para sa paghatag sang pondo nga kinahanglanon sa pagmonitor sang mga aktibidades sa kantidad nga indi mag nubo sa Siyin Mil Pesos (Php100,000.00), dapat ang pag gamit kag pag gasto maga sunod sa pag sulundan. Ang nasambit nga kantidad dapat igadeposito sa FPIC Trust Fund sang IKA-TATLO NGA PARTIDO)*

XVI. REPRESENTATIONS AND UNDERTAKINGS (**PAGTIGLAWAS KAG PAGPASIGURO)*

The parties hereby warrant that they are duly-authorized by their members and the government entities concerned to enter into this Memorandum of Agreement, and such authority is recognized and affirmed by the other parties. Any amendment of the provisions of this Agreement shall be effective only if formalized in writing and duly signed by the parties.

*(*Ang mga partido naga pasiguro nga sila ginhatagan sang nagakaigo nga otorisasyon sang ila mga miyembro kag sang mga natuhoy nga ahensiya sang gobyerno nga magsulod sa sini nga kasugtanan, kag ini nga*

otorisasyon ginbaton kag ginkompirma sang iban nga mga partidos. Ano man nga pagbag-o sa mga natalana sa sini nga kasugtanan mangin epektibo lamang kon napormal nga ibutang sa kasulatan kag napirmahan sang mga partido.)

The SECOND PARTY further warrants that:

*(*Ang IKA-DUHA NGA PARTIDO nagapasiguro pa guid nga:)*

1. It is duly-organized, validly existing, and in good standing under the laws of the Republic of the Philippines;

   *(*Ini isa ka organisado, kompirmado nga nagatuhaw, yara sa mayo nga kahimtangan sa idalom sang laye sang Republika sang Pilipinas;)*

2. It has full power, authority and legal right to execute this MOA, to exercise the rights and perform its obligations hereunder, and to consummate the transactions contemplated herein;

   *(*Ini may yara sang bug-os nga katungod, poder kag legal nga kinamatarung para magpirma sang sini nga kasugtanan, maghimo sang kinamatarung kag mag-obra sang iya mga obligasyon sa idalum, kag para matapos ang mga buluhaton nga nasaad diri;)*

3. The obligations expressed to be assumed by it under this agreement are, under the laws of the Republic of the Philippines, legal, valid and binding obligations enforceable against it in accordance with the terms hereof, and all acts, conditions, and deeds required by its enabling law to be done, fulfilled or performed in order to enable it to enter into, execute, deliver, exercise its rights, and perform its obligations under this MOA, to constitute this MOA as legal, binding, and enforceable in accordance with its terms;

   (**Ang mga obligasyon nga nasaad nga dapat obrahon sini sa idalum sang sini nga kasugtanan amo ang, sa idalom sang mga laye sang Republika sang Pilipinas, legal, matuod kag matuod nga obligasyones nga pwede mapatigayon kontra diri suno sa mga nasaad diri, kag tanan nga buhat, kondisyones, kag buruhaton nga ginapangayo sang sini nga laye nga dapat himuon, mapatuman ukon maobra para nga matigayon nga maka sulod, magpirma, mapalab-ot mahimo ini nga mga kinamatarung, kag maobra ang mga obligasyon sa idalum sang sini nga MOA, nga magbug-os sang sini nga MOA bilang legal, matuod, kag mapatigayon suno sang mga nasaad diri;)*

4. In order to guarantee its commitment to the FIRST PARTY and for the continued social acceptability of the project, the SECOND PARTY hereby expressly warrants employing the services of professionals from the FIRST PARTY.

   (**Para nga magarantiya ang iya nga mga ginkomiter sa NAHAUNA NGA PARTIDO kag para sa padayon nga pagbaton sang pumuluyo sa proyekto, ang IKA-DUHA NGA PARTIDO tul-id nga nagapasiguro nga magkuha sang mga manug-obra nga propesyunal halin sa NAHAUNA NGA PARTIDO.)*

The FIRST PARTY further warrants that:
(Ang NAHAUNA NGA PARTIDO naga pasiguro pa guid nga:)

1. They have the legal personality to enter into this MOA;

   *(*Sila may yara nga legal nga personalidad para nga magsulod sa sini nga MOA;)*

2. They shall not take action of any kind that is contrary to the express intention of this MOA. If any such action is taken by any of its members, it shall protect the integrity of this MOA.

   *(*Sila dapat nga indi mag-obra sang ano man nga bagay nga kontra sa nasaad sang sini nga MOA. Kun ano man nga buruhaton ang mahimo sang bisan sin-o man nga miyembro sini, dapat ini nga magprotekta sa integridad sang ini nga kasugtanan.)*

The parties undertake to faithfully comply with their obligations under this Agreement, without need of demand. The parties shall support each other in respect to the effective implementation of the MOA and the performance of their respective responsibilities in any instance or occasion as may be deemed proper, and shall direct their respective officials, employees, contractors, subcontractors, representatives and any person acting on their behalf to faithfully comply with the MOA in good faith.

*(*Ang mga partido naga pasiguro nga tumanon guid ang ila nga mga obligasyon sa idalum sang sini nga kasugtanan, nga wala sang kinanglan nga sukton. Ang mga partido dapat nga suportahan ang isa kag isa para sa epektibo nga implementasyon sang sini nga MOA kag ang pagpatigayon sang ila natuhay nga responsibilidad sa ano man nga tion ukon okasyon nga ginatan-aw nga kinahanglanon, kag magmando sa ila nga mga natuhay nga opisyales, empleyado, kontraktor,* "subcontractors"*, mga representante kag kon sin-o man nga tawo nga nagatindog para sa ila nga magtuman guid sang MOA sang husto.)*

The parties shall execute and deliver such documents as may be necessary to give effect to the intent of the MOA.

*(*Ang mga partido dapat nga pirma kag maghatag sang sini nga mga dokumento kung kinahanglanon para mag epekto sa nakasaad sa sini nga MOA.)*

XVII. COMPLAINTS AND REDRESS MECHANISMS (**MGA REKLAMO KAG PAGHUSAY)*

There shall be a Grievance Committee which shall have jurisdiction over the following:

*(*Dapat may yara sang Komitiba para sa mga Reklamo nga may yara sang katungdanan nga masunod:)*

a. All cases or conflicts between and among the members of the FIRST PARTY arising or resulting from the implementation of this agreement;

*(*Tanan nga magatuhaw nga reklamo o komplikto sa tunga sang NAHAUNA NGA PARTIDO gintuga o resulta sa pagpatuman sa sini nga kasugtanan:)*

b. All cases or conflicts arising from the implementation of this MOA involving the FIRST PARTY and the SECOND PARTY or its agents, contractors or subcontractors;

*(*Tanan nga kaso o konplikto nga nagtuhaw gikan sa pagpatuman sa sini nga MOA may kaangtanan sa NAHAUNA NGA PARTIDO kag sa IKA-DUHA NGA PARTIDO ukon iya mga ahente, kontraktor ukon sub-kontraktor;)*

c. All other cases or conflicts analogous to the foregoing.

*(*Tanan nga kaso o komplikto may kaangtanan sa nahauna nga bahin.)*

A. <u>Composition</u>: The Committee shall be headed by the Regional Legal Officer of NCIP Region 6/7, with the following as members:

*(*Magabug-os: Ang Komitiba panguluhan sang Regional Legal Officer sang NCIP 6/7, nga may yara sang mga masunod nga mga miyembro:)*

1. Two (2) members of the council of elders of the FIRST PARTY;

*(*Duha (2) ka miyembro sang Konseho sang Magurang sang NAHAUNA NGA PARTIDO);*

2. One (1) representative from the SECOND PARTY;

(Isa (1) ka representante halin sa IKA-DUHA NGA PARTIDO;)

B. <u>Purpose</u>: The Grievance Committee shall exert efforts to amicably settle the complaint by the use of the customary methods of settlement. Any party who wilfully violates its obligations under this MOA may be proceeded with in accordance with the customary laws of the First Party and imposed penalties and sanctions; Provided, that, the customary laws and practices should be made known to all parties beforehand; and provided, further, that the penalties are not cruel, excessive, or degrading.

*(*Katuyuan: Ang Komitiba para sa mga Reklamo dapat magpatigayon sang mga tikang para sa malinong nga paghusay sa mga reklamo sang mga partido. Ang sino man nga partido nga indi magsunod sa mga obligasyon sa sini nga MOA mahimu nga hatagan sang penalidad suno sa kinaandan nga pamaagi sang NAHAUNA NGA PARTIDO. Lamang, nga ang kinaandan nga paamagi igapahibalo sa tanan nga partido antes ang pagpatuman sini, kag dugang nga ang mga penalidad indi makahalalit, masobra o makahuluya.)*

The Committee may promulgate its own rules for the efficient and effective resolution of disputes before it, including the charging of reasonable fees for incidental expenses.

*(*Ang Komitiba mahimo nga mag-obra sang iya mga pagsulundan para sa epektibo nga paghusay sang mga hirigut-anon antes sini, sakop ang pagpanukot sang nagakaigo nga bayad para sa mahimo nga garastuhanan.)*

C. <u>Filing of Complaint</u>: The written complaint shall be filed before the head of the Committee, who shall then convene a mediation meeting between the complainant and the respondent within fifteen (15) days from the filing thereof. In this mediation meeting, the Committee shall exert efforts to convince the parties to amicably settle their conflict using customary methods of settlement (i.e., *paghusay*).

*(*Paglunsar sang Reklamo: Ang kasulatan sang reklamo dapat nga malunsar sa panguluhan sang Komitiba, nga siya amo ang magatipon sang isa ka paghusay nga paghinun-anon sa tunga sang nagareklamo kag gina reklamo sa sulod sang napulo kag lima (15) ka adlaw halin sa adlaw sang paglunsar. Sa sini nga paghusay nga hinun-anon, pagakombinsiron sang Komitiba ang mga partido nga maghusay sa ila reklamo pinaagi sa kinaandan nga kustombre (i.e., paghusay).*

Any amicable settlement reached shall be made in writing signed by all the parties, attested to by the members of the Committee, and becomes immediately final and binding.

*(*Tanan nga naareglo himuan sang kasulatan kag pirmahan sang mga natungdan nga partido, nga gin-saksi sang miyembro sa Komitiba, kag mahimu nga pinal ka bug-os.)*

If the conflict is unresolved under this process, the Committee shall issue a certification to that effect. The complaint may thereafter be filed before the appropriate NCIP Regional Hearing Officer (RHO) in accordance with Administrative Order No. 1 Series of 2014 otherwise known as The 2014 Revised Rules of Procedure before the NCIP.

*(*Sa tion nga ang ginamo indi maresolba sa sini nga proseso, ang Komitiba magahatag sang sertipikasyon sini. Ang tanan nga reklamo, salabton, kag ginamo nga magtuhaw halin sa pagpatuman sini nga MOA mangin pinasahi nga iga-apid sa* Regional Hearing Officer *sang NCIP Region VI/VII.)*

XVIII. OFFICIAL VERSION *(*OPISYAL NGA BERSIYON)*

This MOA is also executed and signed by the parties in Hiligaynon dialect (the dialect of the FIRST PARTY). The English version of this MOA shall be the official version. In case of the disputes in the interpretation of the versions in Hiligaynon and English in respect to the provisions under this MOA, it is expressly agreed that the English version shall prevail.

*(*Ini nga MOA tumanon kag pirmahan sang mga partido sa Hiligaynon nga lingwahe (ang lingwahe sang NAHAUNA NGA PARTIDO). Ang* English *nga bersiyon sini nga MOA ang mangin opisyal nga bersiyon. Sa tion sang ginamo nahanungod sa interpretasyon sang Hiligaynon kag* English *nga bersiyon may kaangtanan sa mga probisyon sang sini nga MOA, ginahisugtan nga ang* English *nga bersiyon ang mangibabaw.)*

XIX. SEPARABILITY CLAUSE *(*SEPARADO NGA BAHIN)*

If any of the provisions of this Agreement shall be declared void, invalid or unenforceable by a court of law, such declaration shall not affect the enforceability of the other provisions which shall remain valid and subsisting.

*(*Kon may yara nga probisyon sa sini nga kasugtanan nga madulaan sang epektibo, indi na husto ukon indi na mapatuman sang laye, ang ini nga deklarasyon indi maka-apekto sa iban pa guid nga probisyones nga magapabilin nga husto kag nagapadayon nga nagatuhaw.)*

IN WITNESS WHEREOF, the parties have hereunto set their hands this _____ at the Municipality of Calinog, Iloilo, Philippines.

*(*SA PAGPAMATUOD SINI, ang mga partido naga pirma sini nga _____ sa Banwa kang Calinog, Iloilo, Pilipinas.)*

AVELINO P. CARAS
FIRST PARTY

ROGER H. LUCIO
FIRST PARTY

ENGR. FLORENCIO F. PADERNAL, DPA
SECOND PARTY

HON. LEONOR O. QUINTAYO
THIRD PARTY

Signed in the Presence of:
Gin pirmahan sa atubang ni:

ALFONSO P. CABAYAO & _____

ACKNOWLEDGMENT

Republic of the Philippines)
Province of Iloilo) SS.
x- -x

BEFORE ME, a Notary Public for and in _____, personally appeared the following persons, exhibiting the following:

Name	I.D. No.
AVELINO P. CARAS	_____
ROGER H. LUCIO	_____

known to me and to me known to be the same persons who signed the foregoing instrument consisting of (____) pages, signed by the parties and their witnesses, and they acknowledged to me that the same is their free and voluntary act and deed.

WITNESS MY HAND AND SEAL this day of _____ at _____.

*(*SA ATUBANG KO, is aka Notaryo Publiko sa siyudad kag Probinsya sang Iloilo, nagkadto kag nag pakita personal ang mga masunod nga mga tawo, kag gin pakita ang ila nga mga I.D*

Name:	I.D No.
AVELINO P. CARAS	_____
ROGER H. LUCIO	_____

kilala ko kag kilala ko man nga sila ang nag pirma sang sini nga dokumento nga gina bug-usan sang (____) ka pahina, gin pirmahan nila kag sang mga nakasaksi, kag gin pamatud an nila nga hilway kag boluntaryo sa iya lihok kag buhat.

SAKSI ANG AKON PIRMA KAG SELYO sini nga _____sa, Banwa kang Calinog, Iloilo.)

Doc. No. _____;
Page No._____;
Book No._____;
Series of 2015.

ACKNOWLEDGMENT

Republic of the Philippines)
_____) SS.

BEFORE ME, a Notary Public for and in _____, personally appeared the following persons, exhibiting the following:

Name	I.D. No.
ENGR. FLORENCIO F. PADERNAL, DPA	_____

known to me and to me known to be the same persons who signed the foregoing instrument consisting of _____ (___) pages, signed by the parties and their witnesses, and they acknowledged to me that the same is his free and voluntary act and deed and of the persons and entities represented.

WITNESS MY HAND AND SEAL this day of _____ at _____.

ACKNOWLEDGMENT

Republic of the Philippines)
_____) SS.

BEFORE ME, a Notary Public for and in _____, personally appeared the following persons, exhibiting the following:

Name	I.D. No.
HON. LEONOR O. QUINTAYO	_____

known to me and to me known to be the same person who signed the foregoing instrument consisting of _____ (___) pages, signed by the parties and their witnesses, and they acknowledged to me that the same is her free and voluntary act and deed and of the persons and entities represented.

WITNESS MY HAND AND SEAL this day of _____ at _____.

Doc. No._____;
Page No._____;
Book No_____;
Series of 2015.

ANNEXES TO THIS AGREEMENT

Annex "A" .... Resolution authorizing the signatories for the FIRST PARTY

Annex "B" .... List of benefits of FIRST PARTY

Annex "C" .... Resolution No. 2015-068 authorizing the Governor of Province of Iloilo, Hon. Arthur D. Defensor, Sr., to sign the Memorandum of Agreement (MOA) for in behalf of the Province of Iloilo with the National Irrigation Administration (NIA) which defines the cooperation between the Government Agencies/Units in the implementation of projects in various barangays within the JRMP II project area in the Province of Iloilo, subject to all terms and conditions stipulated therein.

Annex "D" .... Memorandum of Agreement between the Iloilo Provincial Government and the National Irrigation Administration.

Annex "E" .... Commitment of Support from various government agencies

Annex "F" .... Environmental Compliance Certificate (ECC);

Annex "G" .... Infrastructure Development Committee IDC VI Resolution No. 6 Series of 2015

Annex "H" .... Social Development Committee SDC VI Resolution No. 3 Series of 2015.

Annex "I" .... Economic Development Committee EDC VI Resolution No. 3 Series of 2015